

Stanú sa Chočské vrchy desiatym národným parkom?

Chočské vrchy boli v centre záujmu ochrany prírody už pred prijatím historicky prvého zákona SNR č. 1/1955 Zb. o štátnej ochrane prírody na Slovensku. Bolo to hlavne vďaka všeobecne známym prírodným krásam a hodnotám Prosieckej a Kvačianskej doliny. Bez pozornosti neostala ani zďaleka viditeľná krajinná dominanta na pomedzí Liptova a Oravy, ktorou je známa turistická atraktivita Veľký Choč (1 611 m n. m.; obr. 1, 2). Svojou polohou a prírodnými zaujímavosťami vždy očaroval návštevníkov, milovníkov prírody a turistiku. Výnimočné prírodné hodnoty sa viažu aj na predhorie Chočských vrchov, ukážkou ktorých sú Bešeňovské travertíny, chránené už od roku 1951.

K zintenzívneniu ochrany prírody Chočských vrchov došlo vyhlásením Štátnych (dnes Národných) prírodných rezervácií (NPR) Prosiecka a Kvačianska dolina v roku 1967, Choč v roku 1982 a na východnom okraji pohoria Suchá

dolina v roku 1993. Ďalšie, tzv. maloplošné chránené územia na úpätí Chočských vrchov vznikali postupne: Skalná päť (1971), Ostrá skala a Tupá skala (1972), Liskovská jaskyňa (1974), Lúčanský vodopád (1974), Lúčanské travertíny (1975), Sielnický borovicový háj (1978), Kunovo (1980), Ivachnovský luh (1982), Mohylky (1988), Turické dubiny (1993).

S veľkoplošnou ochranou Chočských vrchov sa počítalo v *Koncepcii zriadenia chránených krajinných oblastí na Slovensku*, ktorá vyplynula z uznesenia Predsedníctva SNR č. 57 z dňa 12. apríla 1964 k *Správe o situácii v ochrane prírody a prírodných zdrojov*. Tento zámer sa dostal aj do *Zásad ďalšieho rozvoja štátnej ochrany prírody v Slovenskej socialistickej republike* (uznesenie vlády SSR č. 246/1976). V *Projekte budovania siete chránených území v SSR do roku 2000* (uznesenie vlády SSR č. 98/1981) sa však už o Chočských vrchoch ako potenciálnom veľkoplošnom chránenom území neuva-

žovalo. Odôvodňovalo sa to tým, že postačujú vtedajšie i budúce maloplošné chránené územia, ktoré majú prísnejšiu právnu ochranu, ako je stanovená pre národný park či chránenú krajinnú oblasť.

Prosiecka a Kvačianska dolina (obr. 3 a obr. na str. 4 obálky) spolu s Chočom sú napriek označeniu za maloplošné chránené územia v skutočnosti pomerne veľké – spolu majú viac ako 2 200 ha, čo je takmer štvrtina plochy pohoria. Oba tieto faktory, rozloha a stupeň ochrany, hrali mnoho rokov dôležitú úlohu pri rozhodovaní, či Národný park Chočské vrchy vôbec treba vyhlásiť. Zabúdalo sa pritom, že národné parky či chránené krajinné oblasti, ktoré sú označované ako tzv. veľkoplošné chránené územia, majú svoje správy, v rámci ktorých aj pri skromnom materiálnom a personálnom zabezpečení sú vždy lepšie podmienky na starostlivosť o územie ako v tzv. voľnej (osobitne nechránenej) krajine.

Deväťdesiate roky minulého storočia boli v ochrane prírody poznačené ponovembrovými nádejami na nové, lepšie podmienky v právnej, ekonomickej, organizačno-správnej aj riadiacej oblasti. Podľa *Generelu nadregionálneho územného systému ekologickej stability v SR* (uznesenie vlády SR č. 319/1992) boli v Chočských vrchoch vytypované dve nadregionálne biocentrá, a to Prosečné s jadrmi v NPR Kvačianska dolina a NPR Prosiecka dolina a Choč s jadrom v NPR Choč. V záujme ochrany týchto biocentier v roku 1993 vypracoval bývalý Slovenský ústav ochrany prírody v Bratislave (zodpovedná riešiteľka RNDr. Mária Krnová, CSc.) návrh na zriadenie národného parku s názvom Choč – Prosečné. Tento národný park mal mať rozlohu 9 806 ha a siahať mal od masívu Choča na západe až po rozhranie medzi Kvačianskou a Suchou dolinou na východe. O štyri roky neskôr spomenutý projekt prepracovala Slovenská agentúra životného prostredia v Banskej

Obr. 1. Masív Veľkého Choča z juhozápadnej strany (júl 2004). Foto: Ján Zuskin

Bystrici, stredisko v Liptovskom Mikuláši (zodpovedná riešiteľka RNDr. Mária Zuskinová). Národný park s novým názvom Chočský národný park mal plánovanú rozlohu 12 357 ha a ochranné pásmo 13 461 ha so západným jadrom v Šípskej Fatre a východným jadrom v Chočských vrchoch.

Dňa 23. augusta 1994 došlo k schváleniu nového, svojim obsahom a dosahom prelomového zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Následne chránené územia prešli procesom prehodnotenia, súčasťou ktorého bola aj úprava hraníc niektorých národných parkov (Pieninský národný park, Národný park Nízke Tatry) a vyhlásenie štyroch nových národných parkov. Jedným z nich mal byť aj Chočský národný park, pričom šlo o „oprášenie“ zámeru z minulosti vyhlásiť za národný park posledné územie na Slovensku, ktoré si to svojimi prírodnými hodnotami už dávno zaslúžilo. Ostatné tri nové národné parky už pôvodne boli, na rozdiel od chočského, chránenými krajinnými oblasťami, resp. ich časťami. Napriek postupne narastajúcej, často účelovo živenej antipatii subjektov zastupujúcich lesné hospodárstvo voči ochrane prírody sa tak v druhej polovici 90. rokov podarilo postupne presadiť vyhlásenie troch národných parkov: Muránska planina, Poloniny a Veľká Fatra. Súčasne s posledným menovaným mal byť, a reálne mohol byť, vyhlásený aj Chočský národný park. Jeho vyhlásenie bolo spolu s Veľkou Fatrou už schválené v legislatívnej rade vlády. Stiahnutie návrhu Chočského národného parku z rokovania vlády vedením Ministerstva životného prostredia SR a odloženie jeho prerokovania na neurčito vytvorilo priestor na opakovaný návrat k prehodnoteniu návrhu. Samozrejme, prehodnocovanie nebolo nikdy o odborných argumentoch. Rozhodovalo politikum aj skutočnosť, že vtedajšie vedenie rezortu nedokázalo dať vlast-

Obr. 2. Veľký Choč zo severnej strany (jún 2016). Foto: Ján Zuskin

níkom pozemkov záruky, ktoré by znížili ich pochybnosti o tom, že štát nebude v budúcnosti neúmerne zasahovať do ich hospodárenia v lesoch bez primeranej náhrady majetkovej ujmy.

Namiesto Chočského národného parku bol následne pripravený a schválený návrh na vyhlásenie Národného parku Slovenský kras. Išlo o mnohoročné pranie partnerov z druhej strany štátnej hranice umocnené spoločnou aktivitou na vyhlásenie jaskýň Slovenského a Aggtelekského krasu za svetové dedičstvo. Preto nebolo prekvapením, že schvaľovanie prebehlo pomerne hladko. A to napriek skutočnosti, že aj v tomto prípade bolo, podobne ako pri Chočskom národnom parku, mnoho odporcov. Neprikladala sa im však rovnaká vážnosť. Jeden zásadný rozdiel tu však predsa len bol. V prípade Chočského národného parku zaujal k jeho vyhláseniu negatívne stanovisko aj poradný zbor Správy národných parkov SR. Jeho predseda a dlhoročný vážny spolupracovník štátnej ochrany prírody, prof. Rudolf Midriak, osobne podpísal list adresovaný Ministerstvu životného prostredia SR a ďalším relevantným inštitúciám vrátane

Úradu vlády SR, v ktorom sa nepochopiteľne postavil proti vyhláseniu Chočského národného parku. Žiaľ, chýbalo akékoľvek odborné zdôvodnenie, jediným argumentom bola obava, že v prípade vyhlásenia tohto národného parku bude menej finančných zdrojov na ochranu ostatných chránených území. Riaditeľom Správy národných parkov SR bol v tej dobe prof. Ivan Vološčuk, ktorý toto vyjadrenie inicioval. Stalo sa tak napriek skutočnosti, že o takýto krok nebol požiadany zo strany Ministerstva životného prostredia SR ani iného relevantného orgánu či inštitúcie. K dôvodom jeho konania sa nevyjadrujeme, niečo však naznačuje publikácia *Dejiny ochrany prírody na Slovensku* (Stockmann, 2013). Je však škoda, že týmto konaním obaja inak uznávaní odborníci pomohli poškodiť oprávnené záujmy ochrany tohto cenného územia. Práve toto stanovisko totiž posunulo pomyselnú misku váh silno v neprospech vyhlásenia Chočského národného parku. Podobný argument už ale nebol použitý pri následnom vyhlasovaní Národného parku Slovenský kras.

Nemožno opomenúť ani to, že zmarenie snahy o vyhlásenie

Obr. 3. Kvačianska dolina (august 2008). Foto: Ján Zuskin

Chočského národného parku znamenalo zároveň aj znehodnotenie práce mnohých odborníkov, ktorí sa podieľali na príprave prvého aj druhého návrhu projektu na vyhlásenie tohto národného parku a venovali mu veľa úsilia a času.

Po vyhlásení Národného parku Slovenský kras bolo v rámci koncepcných a rozvojových dokumentov životného prostredia na ochranu prírody schválené množstvo úloh. Jednou z najvýznamnejších bolo vyhlasovanie území európskeho významu a chránených vtáčích území v zmysle smerníc Európskej únie, tzv. smernice o biotopoch a smernice o vtákoch. V oboch kategóriách európsky významných území si, samozrejme, svoje miesto našli aj Chočské vrchy. Ani dnes sa totiž nedajú neuznať ich nesporné prírodné hodnoty, ktoré v niektorých kvalitatívnych parametroch neraz presahujú aj hodnoty niektorých našich najuznávanejších národných parkov. Z koncepcných a rozvojových úloh sa však nadobro vytratila úloha Chočské vrchy opätovne pripraviť na vyhlásenie za národný park. Jedným z dôvodov je skutočnosť, že územie po-

tenciálneho Chočského národného parku má v kompetencii Správa Tatranského národného parku (TANAP), ktorá by ho teda mala navrhovať a pripravovať. Jej reálne podmienky však len obmedzene stačia na starostlivosť o vlastné územie TANAP-u. Akýkoľvek rozvoj mimo územia TANAP-u dlhodobu nedobudovanú správu nesmierne zaťažuje. Poznajúc roky trvajúci proces prípravy zonácie TANAP-u a rad ďalších problémov na území tohto parku sa ani nemožno čudovať, že táto správa výkony mimo svojho územia obmedzuje prakticky len na to najnevyhnutnejšie. Súčasné organizačné členenie Štátnej ochrany prírody SR, v ktorom majú správy veľkoplošných chránených území pridelenú do kompetencie aj okolitú voľnú krajinu, nie je šťastné a zdanlivá efektívnosť na jednej strane nesie so sebou na druhej strane riziko zanedbávania úloh, ktoré by mali byť pre danú zložku primárne. Dlhodobý nedostatočný záujem o ochranu prírody a jej problémy a vyhováranie sa na nedostatok finančných zdrojov sú dnes hlavnými dôvodmi straty ambícií rozvoja ochrany prírody, súčasťou ktorej

by malo byť aj dobudovanie siete chránených území. Nevyhlásením Chočského národného parku rezignujeme na doplnenie siete národných parkov na Slovensku o ten posledný, desiaty. Nie je žiadnym tajomstvom, že financovanie slovenskej štátnej ochrany prírody spomedzi krajín Vyšehradskej skupiny, s ktorými sa môžeme relevantne porovnávať, je dlhodobo najnižšie a tvorí len zlomok ich zdrojov. A úpadok naďalej pokračuje. Aj prostriedky tečúce cez tento sektor sa nevyužívajú vždy efektívne. Časť sa stráca v spleti verejných obstarávaní a záujmov, ktoré s ochranou prírody nemajú nič spoločné.

* * *

Stanú sa teda Chočské vrchy desiatym národným parkom? Ak neprestaneme veriť, budeme dosť trpezliví a dočkáme sa nasledovníkov s rovnakými hodnotami, cieľmi, správnym prístupom a záujmom, tak áno. Hodiny tikajú, čas plynie...

Literatúra

Stockmann, V.: Dejiny ochrany prírody na Slovensku. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody SR, 2013, 792 s.

RNDr. Ján Zuskin, *jan.zuskin@ssj.sk*
Štátna ochrana prírody SR, Správa slovenských jaskýň, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš

Ing. Július Burkovský,
jburkovsky@centrum.sk
bývalý pracovník Štátnej ochrany prírody SR, Banská Bystrica

RNDr. Mária Zuskinová,
maria.zuskinova@gmail.com
bývalá pracovníčka Štátnej ochrany prírody SR, Liptovský Mikuláš